

Сприяння усвідомленню старшокласниками демократичних цінностей засобами проектної діяльності

Тарас СОЛОШЕНКО,

директор Тальнівської загальноосвітньої школи
I–III ступенів №2 Тальнівської районної ради
Черкаської області

Валерій ГУЛІНСЬКИЙ,

заступник директора Тальнівської загальноосвітньої
школи I–III ступенів №2 Тальнівської районної ради
Черкаської області

Розбудова України як демократичної держави потребує реальної реалізації прав і свобод людини-громадянина, дотримання верховенства права та законності, створення системи контролю за діяльністю державної та місцевої влади, підвищення рівня толерантності українського суспільства, забезпечення відкритості засобів масової інформації, активної участі громадян у суспільно-політичному житті.

З огляду на те, що демократія охоплює сукупність моральних, політичних і правових цінностей (свобода, рівність, справедливість, солідарність, пріоритет прав людини перед правами держави, толерантність, взаємодопомога тощо), педагогічний колектив Тальнівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №2 у ході дослідно-експериментальної роботи поставив перед собою завдання створити виховний простір, сприятливий для навчання старшокласників життєдіяльності у світі демократичних цінностей, вмінню активно співпрацювати з органами державної влади і місцевого самоврядування та цивілізовано впливати на них, здатності робити самостійний і відповідальний вибір на основі традицій права та поваги до людської гідності [1].

Метою експерименту, здійсненого під керівництвом Г.А. Назаренко, було визначення оптимальних і доцільних технологій формування у старшокласників системи ціннісних орієнтацій та моделей поведінки, орієнтованих на дотримання прав і свобод, розвиток найкращих демократичних традицій людства; виховання дієвої та небайдужої особистості, яка готова змінити на краще життя місцевої громади та перейти майбутнім свого краю, країни, усвідомлює відповідальність за самостійно прийняті рішення.

Ми переконані, що реалізовувати власні права і свободи, відстоювати свої інтереси та інтереси народу, брати активну участь в управлінні державними справами на місцевому рівні, вчитися співпрацювати з органами державної влади і місцевого самоврядування для вирішення важливих проблем життя громади й контролювати їх треба навчатися вже в школі, особливо у старшому шкільному віці [2].

У ході формувального етапу дослідно-експериментальної роботи з виховання культури демократизму старшокласників педагогічний колектив школи зосередив увагу на використанні проектної діяльності учнів як засобу формування в них цінностей демократії. У цій статті представлено декілька реалізованих проектів, які, за результатами поточного моніторингу, позитивно вплинули на підвищення рівня вихованості, культури демократизму учнівської молоді, сприяли активізації діяльності старшокласників у різних сферах життя громадянського суспільства.

Готуючись до створення презентацій у рамках комплексного проекту «Фестиваль учнівських презентацій «Право в Україні та світі», учні старших класів зустрічалися з представниками місцевого самоврядування та правоохоронних органів, брали у них інтерв'ю. Тематика мультимедійних презентацій охоплювала широкий спектр демократичних цінностей та використовувалася під час проведення учнівських конференцій, ініційованих самими старшокласниками [3].

Під час конференції «Правоохоронні органи України» учні розповідали про повноваження правоохоронних органів, діяльність яких спрямована на забезпечення законності і правопорядку, захист прав та інтересів громадян, суспільства і держави, попередження та припинення правопорушень.

Розповідаючи про особливості діяльності органів внутрішніх справ, суду, прокуратури, адвокатури, старшокласники акцентували увагу на важливості таких інститутів для розвитку демократичної держави. Вони мали усвідомити, що ці структури в умовах демократичного режиму – не так органи примусу, як необхідна гарантія забезпечення прав і свобод людей. Юристи, які були присутні на конференції, розповіли про порядок звернення громадян для захисту своїх прав і свобод, електронне громадське обговорення проектів законів, яке нині практикується і в Україні.

Для формування когнітивного компонента культури демократизму старшокласників значущою стала конференція *«Історія демократії та прав людини в Україні»*. Після обговорення підготовлених учнями мультимедійних презентацій *«Первісна, общинна демократія»*, *«Антична демократія»*, *«Середньовічні форми демократії»*, *«Класична ліберальна демократія»*, *«Сучасні демократії»* відбулися активні форми роботи, у ході яких вони краще усвідомили характерні особливості демократії як системи цінностей людства, гуманістичний світогляд.

У ході проведення учнівської конференції *«Громадська думка»* старшокласники дізналися, що опитування громадян спрямоване на визначення актуальності та вирішення багатьох суспільних питань. Громадська думка у демократичній державі має вирішальне значення, адже вона дає змогу активно впливати на офіційні органи влади та соціальні процеси в цілому. Навчаючись працювати над будь-якими соціальними проектами, важливо ознайомитися з методами збору інформації, що відображає думку, побажання, настрої населення. У запропонованих старшокласниками мультимедійних презентаціях розповідалося про історію виникнення опитування як методу соціологічного дослідження, про його різновиди та методи уникнення маніпуляцій громадською думкою. На заключному етапі матеріали презентацій доповнювалися показом результатів реальних досліджень громадської думки мешканців Тальнівського району, здійснених учнями. Коло питань, що хвилює тальнівчан, охоплювало традиційні проблеми місцевої громади: стан довкілля, охорона здоров'я, освіта, культура та відпочинок молоді.

Питання, які обговорювалися на конференції *«Усі ми різні, але рівні»*, були пов'язані з поняттям «толерантність». В усіх учнівських виступах наголошувалося на необхідності терпимого ставлення до особливостей культури, способу життя та співіснування різних соціальних груп, політичних партій, адже це є ознакою демократії. Важливим моментом заходу стала дискусія про межі толерантності як неприпустимості терпимості там, де є порушення законів та загальноприйнятих моральних принципів.

Під час учнівської конференції *«Знаємо та реалізуємо свої права і свободи»* розглядалися теми «Основні права та свободи громадян України», «Права дитини», «Порядок звернення громадян щодо

захисту своїх прав і свобод». Їх обговорення було узагальнено в пропозиції старшокласників реалізувати практико орієнтовані інтернет-проекти, що дістали назву «Школа моїми очима», «Місто моїми очима» та «Територія чистого довкілля». Інформацію про підготовку до реалізації цих проектів було вирішено оприлюднити на шкільному сайті.

Проекти *«Школа моїми очима»* та *«Місто моїми очима»* передбачали учнівську дослідницьку діяльність щодо вивчення конкретної ситуації життя шкільної та місцевої громад. Тематика фоторепортажів та нарисів містила опис цікавих місць, історію та сучасність рідного краю. Особливим завданням було визначено пошук пам'яток, фактів чи явищ суспільного життя громади, до яких потрібно привертати увагу громадськості. Старшокласники також підготували критичні нариси про стан доріг, довкілля, екологію в цілому. Результати роботи творчих груп публікувалися на сторінках шкільної інтернет-газети.

Наголосимо, що наслідком реалізації згаданих дослідницьких проектів стала організація серії трудових десантів для прибирання місцевого лісопарку, де проводять своє дозвілля мешканці міста. Закономірно, що з часом у процесі такої діяльності у школярів виникає потреба втілення більш масштабних проектів із залученням громади та органів місцевого самоврядування. Так з'явилася ідея реалізації проекту *«Територія чистого довкілля»*, результати якого були представлені на III обласному форумі молодіжних ініціатив і проектів Черкащини. У рамках проекту, спрямованого на збереження природи та екології місцевості, відбулася агітаційна кампанія серед учнів школи та місцевої громади під девізом «Зробимо наше місто територією чистого довкілля»; проводилися екологічні акції, здійснювалася організація громадських робіт, суботників. Результати спільних зусиль висвітлювалися в районних газетах та на місцевому телебаченні. Довгострокові плани проекту полягають у впорядкуванні лісопаркової зони міста, догляді за криницями та руслом річки Тальянка.

Вихованню старшокласників як активних, небайдужих, відповідальних громадян сприяє шкільний форум-театр, що набуває все більшої популярності як метод декларації основних ідей демократії, формування культури відстоювання прав людини, захисту та лобювання інтересів різних суспільних груп. Основна ідея форум-театру – показати необхідність участі кожної людини у побудові кращого майбутнього, пояснити, що в більшості випадків поліпшення життя і зміни соціальної ситуації в країні залежать від неї самої. Технологія вистав передбачає активну участь глядачів у спектаклі нарівні з акторами, спільне знаходження альтернативних шляхів розв'язання проблем, що сприяє набуттю учнівською молоддю досвіду активного прояву особистої ініціативи.

Ми розглядаємо форум-театр як засіб стимулювання старшокласників до активної діяльності

щодо захисту своїх прав, поліпшення життя суспільства шляхом зміни своєї поведінки. Завдання вистави – спонукати учасників до активного розв'язання власних проблем. Вистава шкільного форум-театру «Вчимося демократії» була представлена на районному зльоті осередків Ліги старшокласників Черкащини, загальношкільних батьківських зборах і отримала схвальні відгуки глядачів-учасників. Шкільний колектив – це маленька модель суспільства зі своїми правилами, саме тут може і має формуватися сприятлива база для втілення традицій демократичних взаємин між усіма учасниками освітнього процесу. Вирішення завдань комфортного входження старшокласників у соціальну сферу життя громадянського суспільства сприяє *Школа Добрології*, заняття у якій готують вони самі за консультативної допомоги шкільного психолога. З-поміж багатьох дорогоцінних людських якостей доброта – основний показник розвиненості людяності, основа толерантності. Саме ці якості допомагають налагодити гуманні відносини між людьми – представниками різних культур і соціальних груп.

Репортажі про всі важливі події життя старшокласників, а також оголошення про початок нових справ публікуються на сторінках шкільної інтернет-газети «Велика перерва», де кожен учень може залишити повідомлення, зробити допис, взяти участь в обговоренні шкільних проєктів чи просто розмістити цікаву фотографію.

Окремий спецвипуск інтернет-газети був присвячений результатам проєкту «*Нариси про демократію*». В одній із публіцистичних робіт учнів зазначається: «Демократія, як відомо, не обмежується комплексом конституційних правил і процедур, що визначають, як повинен функціонувати уряд чи парламент. Тому що уряд – це лише один елемент, що співіснує з багатьма іншими демократичними інститутами – політичними партіями, громадськими організаціями й асоціаціями. Тому в суспільстві виникає багато ситуацій, які так чи інакше можна і треба вирішувати у традиціях демократизму та толерантності». У своїх творчих роботах учнівська молодь висвітлювала думки з приводу дотримання (або недотримання) прав дітей, шляхів розв'язання екологічних, етнічних чи расових проблем, конфліктних ситуацій.

Проєкти нашої школи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій – ще одна можливість виховання у старшокласників демократичних принципів толерантності та поваги до думки іншої людини, сприяння становленню учнівської молоді як відповідальних і самостійних громадян України.

Література

1. Назаренко Г.А. Виховання культури демократизму старшокласників на основі інформаційно-комунікаційних технологій / Г.А. Назаренко // Педагогічний вісник, 2011. – №2. – С. 8–11.

2. Назаренко Г.А. Сучасні підходи до виховання культури демократизму старшокласників / Г.А. Назаренко // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали наук.-практ. конференції (за результатами науково-дослідної роботи Інституту проблем виховання НАПН України у 2010 році); за ред. І.Д. Беха, О.В. Мельника. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2011. – Вип. 1. – С. 53–56.
3. Худобець О. Використання технології презентацій в практичній роботі шкільного вчителя історії / О.Худобець // Історія та правознавство. – 2005. – №25. – №19.

Анонси

Тарас СОЛОШЕНКО, Валерій ГУЛІНСЬКИЙ **Сприяння усвідомленню старшокласниками демократичних цінностей засобами проєктної діяльності**

Стаття висвітлює основні результати дослідно-експериментальної роботи Тальнівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №2 Черкаської області з виховання культури демократизму старшокласників. Педагогічний колектив закладу дослідив потенційні можливості проєктної діяльності у сприянні усвідомленню учнями демократичних цінностей.

Ключові слова: культура демократизму, дослідно-експериментальна діяльність, демократичні цінності, проєктна діяльність.

Тарас СОЛОШЕНКО, Валерій ГУЛІНСЬКИЙ **Содействие осознанию старшеклассниками демократических ценностей средствами проектной деятельности**

Статья освещает основные результаты опытно-экспериментальной работы Тальновской общеобразовательной школы I–III степени №2 Черкасской области по воспитанию культуры демократизма старшеклассников. Педагогический коллектив учреждения исследовал потенциальные возможности проектной деятельности в содействии осознанию учащимися демократических ценностей.

Ключевые слова: культура демократизма, опытно-экспериментальная деятельность, демократические ценности, проектная деятельность.

Taras SOLOSHENKO, Valeriy GULYINSKI **Promoting the awareness of the democratic values in high school students by means of project activity**

The article highlights the main results of the experimental work in Talne secondary school №2 of Talne district council of Cherkassy region on the education of the culture of democracy in high school students. The teaching staff explored the potential of the project activities in promoting the awareness of democratic values in students.

Keywords: the culture of democracy, experimental work, values of democracy, project work.